

Skript

HISTORISCH TIJDSCHRIFT

Recensie: De ontdekking van de natuur: 12.000 jaar Nederlandse natuur

Auteur: Charlotte Meijer

Verschenen in *Skript Historisch Tijdschrift*, jaargang 44.1, 75-77.

© 2022 Stichting Skript Historisch Tijdschrift, Amsterdam

ISSN 0165-7518

Skript Historisch Tijdschrift is een wetenschappelijk blad dat viermaal per jaar verschijnt. De redactie, bestaande uit studenten en pas afgestudeerden, wil bijdragen aan actuele historische debatten, en biedt getalenteerde studenten de kans om hun werk aan een breder publiek te presenteren.

12.000 JAAR NEDERLANDSE NATUUR

Jan Luiten van Zanden, Thomas van Goethem, Rob Lenders en Joop Schaminée, *De ontdekking van de natuur. De ontwikkeling van biodiversiteit in Nederland van ijstijd tot 21ste eeuw*, Prometheus Amsterdam, 2021; ISBN 9789044647341; hardcover; 330p.; € 24,99.

In 2022 is het precies zestig jaar geleden dat de Amerikaanse bioloog Rachel Carson met haar baanbrekende boek *Silent Spring* (1962) waarschuwde voor de milieuproblemen die het grootschalige gebruik van pesticiden zouden veroorzaken. De biodiversiteit zou sterk teruglopen, en waar de lentelucht ooit nog gevuld werd door vogelzang, zou voortaan de stilte overheersen. Onlangs heeft een internationaal team van onderzoekers op basis van 25 jaar aan geluidsopnames geconstateerd dat Carson gelijk heeft gekregen: het aantal soorten vogels is wereldwijd, zij het door diverse redenen, sterk gedaald. Deze bevinding lijkt tekenend voor onze relatie met de natuur: waar de mens komt, neemt de biodiversiteit af. De werkelijkheid ligt echter iets genuanceerder, zo beargumenteren historisch ecooloog Rob Lenders, economisch historicus Jan Luiten van Zanden, systeem-ecoloog Joop Schaminée en bioloog Thomas van Goethem. Met *De ontdekking van de natuur* willen zij laten zien dat de geschiedenis van de natuur in Nederland niet alleen maar gekenmerkt wordt door periodes van afname, maar óók door periodes van toenemende biodiversiteit.

Het veld van de ecologische geschiedenis kwam in de jaren zestig en zeventig voort uit het ecologisme en heeft dankzij de toenemende belangstelling voor klimaatverandering de afgelopen jaren een impuls gekregen. Het thema van biodiversiteit is daarbij volgens de auteurs van *De ontdekking* echter grotendeels buiten beeld gebleven. De kloof tussen geschiedenis en biologie blijkt nog altijd groot, terwijl het juist zo van belang is dat we kennis van beide vakgebieden combineren om de ontwikkeling van de biodiversiteit te kunnen doorgronden. Door aan te tonen hoe de relatie tussen mens en natuur zich in Nederland heeft ontwikkeld in de 12.000 jaar sinds de laatste IJstijd, willen Van Zanden e.a. hier verandering in brengen.

In vier in lengte variërende hoofdstukken nemen de auteurs de lezer mee door de Nederlandse geschiedenis. Beginnend bij de jager-verzamelaars gaan ze al snel door naar de landbouwrevolutie, gevolgd door de 'halfnatuur' van de Vroegmoderne Tijd en afsluitend met de periode sinds de Industriële Revolutie. Het ontdekken van de natuur loopt hier op twee manieren als een rode draad doorheen. Enerzijds vertellen de auteurs een verhaal van toenemende kennis over de natuur, kennis die tegenwoordig (in positieve én negatieve zin) 'instrumenteel gebruikt kan worden om de natuur naar onze hand te zetten'. Anderzijds is het een verhaal van toenemende waardering voor de natuur, een beweging die volgens Van Zanden e.a. zou beginnen bij de vroegmoderne 'ontdekkingsreizen'. Pas rond 1970 zou de rijkdom van de Nederlandse natuur met de opkomst van het beschermingsvertoog écht ontdekt worden. Dat deze 'ontdekking' overbodig was voor vele groepen uit de geschiedenis die minder destructief met de natuur omgingen – en derhalve geen beschermingsdiscours nodig hadden – wordt door de auteurs helaas grotendeels buiten beschouwing gelaten.

Door de interdisciplinaire achtergronden van de auteurs is het boek rijk aan invalshoeken en methodes. Voor de hoofdstukken over jager-verzamelaars en vroege boeren wordt bijvoorbeeld gebruikgemaakt van archeologische en paleontologische inzichten, terwijl er voor de meer recente geschiedenis cultuurhistorische bronnen zoals een middeleeuws feestmenu en zestiende-eeuwse natuurstudies worden geraadpleegd. Bovendien besteden de auteurs niet alleen aandacht aan de soortenrijkdom van planten en dieren, maar ook aan de veranderingen in het landschap en de bodemstructuur. Door de enorme tijdsspanne die het boek bestrijkt kunnen ze echter nergens écht de diepte ingaan of een uitgebreide toelichting geven, wat betekent dat de lezer voor verdere informatie aangewezen is op de literatuur uit de eindnoten.

Aan de meer recente ontwikkelingen van de Nederlandse biodiversiteit wordt ruimschoots aandacht besteed. Hier leveren de auteurs een waardevolle bijdrage aan de moderne ecologische geschiedenis door een groot aantal interessante onderzoeken en statistieken bijeen te brengen, bijvoorbeeld uit de Living Planet Index, de biodiversiteitsindex van het Wereld Natuur Fonds. Wederom kunnen ze door de beperkte omvang van het boek echter niet te veel ingaan op de methodes achter de diverse onderzoeken, waardoor

het niet altijd duidelijk is waar bepaalde trends op gebaseerd zijn. Aan de leesbaarheid van dit boek doet dat echter niets af en de duidelijke grafieken en kaarten geven een goed beeld van de ontwikkeling van de Nederlandse natuur. *De ontdekking van de natuur* is daarmee een rijk geïllustreerd en toegankelijk geschreven overzichtswerk voor iedereen die meer wil weten over de geschiedenis van de biodiversiteit in Nederland en zal menig historicus inspireren in dit onderwerp te duiken.

Charlotte Meijer zit momenteel in het tweede jaar van de onderzoeksmaster geschiedenis aan de Universiteit van Amsterdam. Haar interesses liggen bij *big history*, ecologische geschiedenis en de Vroegmoderne Tijd.